БАБІНА Н.О.
Київський національний університет
технологій та дизайну

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Процеси інтернаціоналізації та глобалізації національних економік свідчать про існування якісно нового економічного середовища функціонування суб'єктів господарської діяльності, базовими ознаками якого є нелінійність розвитку економічного простору, прискорена динаміка економічних відносин, чимала кількість криз, взаємовпливів, підвищення рівня різноманітних загроз.

Інтеграція України у світовий та європейський економічний простір разом з новими можливостями приносить сучасним українським підприємствам цілу низку загроз. До зовнішніх, глобальних загроз відносять: загострення конкуренції в умовах відкритої економіки; вплив на економічні процеси наддержавних систем багатостороннього регулювання (наприклад, СОТ); єдиний підхід до усіх суб'єктів світового ринку; необхідність країнам з транзитивною економікою приймати вже встановлені «правила гри».

До внутрішніх чинників, що складають першочергову небезпеку вітчизняним підприємствам, слід віднести, перш за все, нестабільність ринку та недосконаліть законодавства. В умовах підвищення ризиків і загроз, захист економічних інтересів суб'єктів господарювання неможливий без цілісної системи економічної безпеки. Тому питання забезпечення економічної безпеки підприємств в контексті інтеграції України, виявлення в цьому процесі ролі держави та адаптаційних можливостей самого підприємства сформовано для ретельного дослідження.

Зростання невизначеності у глобальному конкурентному середовищі актуалізує також пошук принципово нових підходів до забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках та зміцнення потенціалу їх розвитку. Підґрунтям підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності є формування та розвиток модерної системи економічної безпеки.

У зв'язку з цим необхідно визначити ієрархічність існуючої системи економічної безпеки, виявити та проаналізувати підсистеми нижчих рівнів (з ідентифікацією їх компонентів та специфіки функціонування), розкрити їх взаємозв'язки і взаємовпливи (здійснивши синтез за критерієм узгодженості інтересів кожної підсистеми з економічними інтересами всієї системи).

Традиційно виділяють: глобальну економічну безпеку, міжнародну економічну безпеку, національну економічну безпеку, економічну безпеку регіону, економічну безпеку суб'єкта господарської діяльності та економічну безпеку фізичної особи.Особливо підкреслимо, що всі ієрархічні рівні взаємопов'язані і відбиваються з різним степенем впливу один на одному, забезпечуючи тим самим баланс системи в цілому.

Система глобальної економічної безпеки породжена інтеграційними процесами в сучасному світовому економічному просторі. Глобалізація

призводить до лібералізації міжнародної торгівлі і міжнародної фінансової діяльності, зростання обсягів і розширення географії міжнародних потоків товарів та послуг, інтенсифікації інформаційного обміну й уніфікації соціально-культурного простору.

Глобальна економічна безпека передбачає захищеність світової спільноти від небезпек дестабілізації, криз, збройних конфліктів і війн на основі сталого світового економічного розвитку, ціллю якого є безпека та високий рівень розвитку кожного члена суспільства, збереження світу для майбутніх поколінь .

В умовах інтеграційних процесів посилюється вплив зовнішніх глобальних викликів і загроз на всі елементи глобальної системи економічної безпеки. З іншого боку, функціонування певних систем національної безпеки характеризується посиленням зв'язків в просторі і часі між елементами не лише в межах певної підсистеми одного рівня, а й між елементами різних ієрархічних рівнів. Так, остання фінансово-економічна криза, що розпочалася як криза окремої сфери національної економіки США, призвела до глобальної кризи, що охопила більшу частину світової економіки.

Провідною характеристикою системи економічної безпеки в умовах інтеграції є її адаптивність, оскільки глобалізація не тільки примножує ланцюг різноманітних традиційних загроз, але й суттєво змінює економічний простір, який потребує модерної системи економічної безпеки: багатофункціональної, динамічної, з визначеним комплектом засобів елімінації небезпек національній, міжнародній та глобальній економічній безпеці.

Фундаментальні засади системи міжнародної економічної безпеки (підсистеми першого рівня) визначені Концепцією міжнародної економічної безпеки, прийнятою на засіданні Асамблеї ООН [1]. Система міжнародної економічної безпеки є вагомим знаряддям забезпечення національної економічної безпеки та системи економічної безпеки інших рівнів. Метою системи міжнародної економічної безпеки є стійкий і передбачуваний розвиток світової економіки й міжнародних економічних відносин на основі відкритого діалогу країн з різним рівнем економічного розвитку.

Міжнародні нормативно-правові акти, що регламентують відносини між країнами у сфері безпеки, повинні враховувати провідний елемент економічної безпеки країни - стабільність національної економіки. Однак інтеграційні процеси посилюють небезпеки економічному суверенітету в площині часткової втрати державою контролювання діяльності суб'єктів національної економіки; люстрації інформаційних й технологічних потоків; кооптації регіонів у світовий економічний простір; модернізації соціальної безпеки; невідповідності інструментів регулювання розподілу вигод і втрат сучасним глобалізаційним тенденціям.

Найбільш вразливими у система міжнародної економічної безпеки є фінансова, інвестиційна й зовнішньоекономічна складові, які першими реагують на пертурбації у світовому економічному просторі і суттєво впливають на системи безпеки нижчих рівнів ієрархії [2]. Так, негативні фактори глобальної фінансової кризи прямо вплинули на стан національних

економік, регіональних, галузевих і локальних рівнів економічної безпеки тощо.

Національна система економічної безпеки є відкритою підсистемою другого рівня, зв'язана з підсистемами вищого та нижчого рівнів і відбиває провідне значення держави в механізмі забезпечення економічної безпеки. Національна система економічної безпеки будується на концепції національної безпеки, яка враховує національні інтереси у сфері економіки, створює систему індикаторів загроз економічній безпеці, обчисляє граничні значення небезпек, організовує систему економічної безпеки та її правове забезпечення. Характерними показниками системи національної економічної безпеки є життєстійкість (здатність залишатися незмінною під впливом загроз систем першого й третього рівнів ієрархії), результативність й ефективність.

Підсистемами третього рівня (багатокомпонентними, зі значною кількістю складових) є системи економічної безпеки регіонів країни, які відіграють центральну роль у забезпеченні економічного потенціалу шляхом втілення регіональних програм економічного розвитку, економічної безпеки та безпеки прикордонного співробітництва. Для системи економічної безпеки регіонів провідною метою є забезпечення належного рівня життя населення і безпечних параметрів стану навколишнього середовища. Такі цілі часто суперечать як реальним (а не декларованим) інтересам національної економіки, так і прагненням комерційних структур. Характерною рисою регіональних систем безпеки (на відміну від систем безпеки вищих рівнів) є існування великої кількості горизонтальних зв'язків і взаємовпливів, які є потенційним джерелом як для розвитку регіонів, так і осередком ймовірних небезпек. В Україні поки що не розроблений до кінця і не реалізований повністю механізм соціального партнерства та відповідальності підприємств як на регіональному рівні, так і між усіма суб'єктами господарської діяльності різних систем ієрархії. Це ускладнює ситуацію і не сприяє швидкому розв'язанню конфліктів на регіональному рівні.

До підсистем четвертого рівня відносять системи економічної безпеки галузей і сфер економічної діяльності. Вагомість цих підсистем визначається їх близькістю до функціонування підприємств. Дослідження системи економічної безпеки галузі дозволяє на основі аналізу ринків продукції, сировини та матеріалів, техніки й технологій, фінансових ресурсів, ринку праці систематизувати та ранжувати зовнішні небезпеки, потенційні та актуальні негативні фактори з метою формування механізму забезпечення сприятливих економічних умов діяльності господарюючих суб'єктів.

Виділяючи проміжну ланку між системами економічної безпеки мезо- та мікрорівнів - системи економічної безпеки муніципальних утворень [3], вчені зазначають, що більшість муніципальних систем економічної безпеки сьогодні є неефективними, оскільки у суб'єктів управління територіальними громадами немає достатньої автономії в прийнятті рішень, існує скрута з ресурсним забезпеченням. Ситуацію ускладнює недосконаліть механізмів державного й регіонального регулювання та низький рівень розвитку громадянського суспільства.

Система економічної безпеки суб'єктів господарювання підпадає під небезпеки та негативні впливи підсистем усіх рівнів. На основі цього судження можна стверджувати, що вона є найбільш вразливою і потребує ретельного дослідження.

Традиційно в системі економічної безпеки виділяють такі складові: концепція економічної безпеки, інтереси у сфері економічної системи, загрози економічній системі, сукупність індикаторів економічної безпеки, організація економічної безпеки й правове забезпечення економічної безпеки.

Забезпечення економічної безпеки підприємства сучасними дослідниками розглядається як сукупність засобів найбільш ефективного використання ресурсів і капталу з метою відвертання або зниження небезпеки банкрутства. Так, при аналізі безпеки сучасного підприємства досліджується: безпека, пов'язана з типом підприємства; безпека, пов'язана з функціонуванням підприємства; безпека за сферами його діяльності, безпека з позицій стабільності роботи підприємства, його прибутковості, особистої безпеки персоналу [4].

На шляху кооптації до світового економічного простору сучасні українські підприємства стикаються з низкою загальних проблем в зовнішньоекономічній діяльності, а саме: неузгодженості законодавчої бази та державної економічної політики у сфері регулювання експортно-імпортних операцій; невідповідності експортної продукції світовим стандартам; високих митних тарифів, що призводять до зростання ціни при виході на зовнішні ринки; недостатнього забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

В умовах інтеграційного руху України до світового економічного простору актуалізується проблема забезпечення зовнішньоекономічної безпеки: виникає необхідність у протистоянні впливу зовнішніх негативних економічних чинників, мінімізації похідних від них збитків, пошуку чільного місця у міжнародному поділі праці, реалізації інтересів національного виробника, у зовнішньоекономічній діяльності вітчизняних підприємств тощо. Важливим також є аналіз не лише вітчизняних факторів підприємницького простору, але й дослідження глобальних тенденцій з метою прогнозування поведінки українських підприємств на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Глобалізація і безпека розвитку: [монографія] / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. – К. : КНЕУ, 2001. – 733 с.

2. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: [монографія] / [О. А. Кириченко, М. П. Денисенко, В. С. Сідак та ін.]. – К. : ІМБ Університету економіки та права «КРОК», 2010. – 412 с.

3. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: [монографія] / Т. Г. Васильців– Львів : Арал, 2008. – 384 с.

4. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 3. – С. 12–19.

Анотація.

В статті розглядається проблема забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств в умовах інтеграційного руху України до світового економічного простору.

Аннотация

В статье рассматривается проблема обеспечения экономической безопасности отечественных предприятий в условиях интеграционного движения Украины в мировое экономическое пространство.